

Michał Królikowski¹, Jan Oleksiuk²

Gwarancyjne aspekty procesowych środków pozbawiających władztwa nad wartościami majątkowymi zapisanymi na rachunku

Guarantee Aspects of Procedural Measures Depriving
Authority Over Funds Credited to an Account

1. Wprowadzenie

Reakcja państwa na popełnianie czynów zabronionych stypizowanych w przepisach art. 299 i 165a k.k.³, a więc przestępstw nazywanych praniem pieniędzy i finansowaniem terroryzmu, rozpoczyna się nieraz wyrażnie wcześniej na osi czasu niż wszczęcie postępowania karnego zmierzającego do ukarania sprawców. Poza wymierzeniem sankcji prawnokarnej, uzasadnionym celem państwa jest zapobieżenie przestępnym skutkom, na wywołanie których popełnienie tych czynów było nakierowane. Wyposażenie odpowiednich organów w narzędzia umożliwiające skuteczną walkę z takimi zachowaniami, w szczególności pozwalające na zatrzymanie przepływu środków płatniczych, odgrywa pierwszorzędą rolę nie tylko w przygotowaniu procesu karnego, ale również w przeciwdziałaniu tym niebezpiecznym społecznie zjawiskom. Pośród środków oddanych w tym celu do dyspozycji urzędu prokuratorskiego i GIIF⁴ znajdujemy instytucję blokady wartości majątkowych wywodzoną

1 Michał Królikowski – dr hab., prof. UW, Uniwersytet Warszawski / habilitated doctor, University of Warsaw; ORCID: 0000-0002-5775-4415; ✉ michal.krolikowski@uw.edu.pl.

2 Jan Oleksiuk – student, Uniwersytet Warszawski / student, University of Warsaw; ORCID: 0009-0006-8240-6275; ✉ j.oleksiuk5@student.uw.edu.pl.

3 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, Dz.U. 2024, poz. 17, tekst jedn., dalej: k.k.

4 Generalny Inspektor Informacji Finansowej, dalej: GIIF.

z TerroryzmU⁵, której skutek może zostać płynnie utrzymany po wszczęciu postępowania przygotowawczego poprzez postanowienie w przedmiocie dowodów rzeczowych.

Interesujące są tutaj przesłanki, których spełnienie aktualizuje normę kompetencyjną do ich zastosowania. W szczególności istotny, toteż wymagający określenia, jest standard uprawdopodobnienia przestępnego związku wartości majątkowych, którego dopełnienie jest konieczne, by organ procesowy mógł postanowić w przedmiocie jednego z powyższych środków. Równoległe nie można stracić z pola widzenia tego, że w realiach współczesnego obrotu gospodarczego środki majątkowe, które mogą mieć związek z wskazywanymi przestępstwami, niezwykle często przybierają formę pieniądza bankowego. Ta okoliczność musi być uwzględniona w kontekście proponowanej analizy, szczególnie gdy przedmiotem zainteresowania są materialne gwarancje, którymi obwarowana jest możliwość pozbawienia władztwa nad środkami majątkowymi.

2. Standard uprawdopodobnienia z ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu

W odpowiedzi na duży stopień zautomatyzowania i szybkość obrotu gospodarczego, a zatem szeroki wachlarz możliwych do podjęcia w krótkim czasie czynności zmierzających do ograniczenia lub pozbawienia skuteczności norm karnoprawnych mających za przedmiot ochrony uczciwość i rzetelność obrotu gospodarczego⁶, porządek normatywny został uzupełniony o środki oddane do dyspozycji organów procesowych oraz GIIF. Ich *ratio legis* sprowadza się do umożliwienia efektywnego zapobieżenia wszelkim działaniom obstrukcyjnym wobec celu TerroryzmU, jakim jest przeciwdziałanie praniu brudnych pieniędzy i finansowaniu terroryzmu⁷. Jednym z tych środków jest wywodzona z art. 86 ust. 9 TerroryzmU norma przyznająca prokuratorowi kompetencję do wydania postanowienia o dokonaniu blokady środków zapisanych na rachunku bankowym na czas oznaczony, nieprzekraczający 6 miesięcy.

⁵ Ustawa z dnia 1 marca 2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, Dz.U. 2023, poz. 1124, tekst jedn. ze zm., dalej: TerroryzmU.

⁶ R. Zawłocki, w: *Kodeks...*, s. 1209.

⁷ A. Otto, w: *Przeciwdziałanie...*, s. 360. Zob. również J. Kruszyńska, w: *Ustawa...*, s. 415.

Choć z punktu widzenia organu państwa działającego w sferze *imperium* korzyść procesowa z takiego unormowania jest niewątpliwa, to regulacja w tym kształcie stoi w pewnej sprzeczności z gwarancyjną funkcją prawa proceduralnego. Za doktryną należy zwrócić uwagę, że mimo iż blokady rachunku bankowego ustanowione w art. 86 TerroryzmuU stanowią „kluczowy instrument dla efektywnego przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu”, to jednak „w sposób znaczny ograniczają swobodę gospodarczą, ingerują w konstytucyjne prawo własności (...). Tym samym są to środki o charakterze wyjątkowym, których zastosowanie może usprawiedliwić jedynie poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa obrotu gospodarczego, a także bezpieczeństwa powszechnego (...). Wobec powyższego stosowanie tych środków musi być ograniczone do niezbędnego minimum w uzasadnionych przypadkach”⁸.

Literalna wykładnia przepisu art. 86 ust. 9 TerroryzmuU zdaje się jednak nie odzwierciedlać wyjątkowego charakteru środków z niego wywodzonych i wskazywać, że prokurator korzysta w wykonywaniu przyznanej mu kompetencji do wydania postanowienia w przedmiocie blokady rachunku bankowego ze stosunkowo szeroko zakrojonej swobody. Mimo że skutkiem wykonania takiego postanowienia prokuratora jest daleko idąca ingerencja w konstytucyjnie gwarantowane prawo własności czy wolność działalności gospodarczej, ustawodawca nie wyszczególnił w sposób dosłowny żadnych materialnych ram jej wykonywania. Gwarancje, które przepis przewiduje, mają charakter tylko formalny i ograniczają się do obowiązku podania w postanowieniu zakresu, sposobu i nieprzekraczającego sześciu miesięcy terminu wstrzymania transakcji lub blokady rachunku. Dodatkowo na postanowienie przysługuje zażalenie do sądu na podstawie art. 86 ust. 11 *in fine* TerroryzmuU w zw. z art. 459 § 2 k.p.k.⁹ Innymi słowy, abstrahując od obostrzeń o niewątpliwie gwarancyjnym charakterze, wykładnia literalna TerroryzmuU nie wskazuje na nałożenie na prokuratora wykonującego wywodzoną z niej kompetencję innych obowiązków, w szczególności takich jak obowiązek zbadania, czy oceny stopnia prawdopodobieństwa okoliczności, że pieniądze będące przedmiotem blokady mogą mieć związek z przestępstwem prania pieniędzy.

⁸ K. Dygaszewicz, w: *Prawo...*, s. 372.

⁹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, Dz.U. 2024, poz. 37, tekst jedn. ze zm., dalej: Kodeks postępowania karnego, k.p.k.

Swoboda w działaniu urzędu prokuratorskiego na podstawie przepisów Terroryzmu wydaje się jeszcze większa, gdy porównamy je z podobnymi unormowaniami pochodzącymi z innych aktów normatywnych, przykładowo PrBank¹⁰. Przepis art. 106a ust. 3a tej ustawy przyznaje prokuratorowi analogiczne do tego z Terroryzmu uprawnienie do wstrzymania określonej transakcji lub dokonania blokady środków na rachunku bankowym w drodze postanowienia, jednak opiera możliwość jego wykonania na spełnieniu materialnej przesłanki w postaci powzięcia przez organ uzasadnionego podejrzenia przestępstwa. Zgodnie z ogólnymi dyrektywami wykładni, opartymi na założeniu racjonalnego ustawodawcy, sformułowania różne należy interpretować różnie, zatem zaniechanie zawarcia podobnego unormowania w art. 86 Terroryzmu wskazuje pozornie, że wykonywanie kompetencji przyznanej tym przepisem powinno być oceniane w sposób bardziej liberalny, dający szersze uprawnienia prokuratorowi.

Jednak takie wnioski wydają się niezadowolające, jako niegwarantujące w sposób dostateczny ochrony konstytucyjnych wolności i praw osób, na rzecz których prowadzone są rachunki bankowe podlegające blokadzie. Poszanowanie zasad proporcjonalności i adekwatności ingerencji w te wolności i prawa byłoby zagrożone, gdyby ich gwarancje ograniczały się jedynie do wprowadzenia obowiązku zakreślenia przez prokuratora wydającego postanowienie o blokadzie środków jego czasowych i funkcjonalnych granic obowiązywania. Godzi się zauważyć, że choć prokurator korzysta z szeroko zakrojonej swobody, to jednak kategorycznie nie można utożsamiać jej z dowolnością. By precyzyjniej zrozumieć sens procedury opisanej w art. 86 Terroryzmu¹¹, której skutkiem może być blokada rachunku bankowego, należy poddać ją skrupulatnej wykładni systemowej wewnętrznej, a więc uwzględniającej całość określonego aktu normatywnego.

Wspomnianą procedurę można podzielić na kilka poziomów, przy czym celem każdego z nich jest wzmocnienie albo osłabienie podejrzania, że określone wartości majątkowe mają związek z przestępstwami

¹⁰ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe, Dz.U. 2023, poz. 2488, tekst jedn. ze zm., dalej: PrBank.

¹¹ Na szczególny charakter tego przepisu, jako kompleksowo regulującego pewną spójną wewnątrznie procedurę, zwracali uwagę M. Snitko-Pleszko, *Blokada...*, s. 96, a także J. Kruszyńska, w: *Ustawa...*, s. 415.

wyszczególnionymi w tytule TerroryzmU. Na każdym z tych poziomów możemy wskazać ustawowo określony podmiot, który dostępnymi mu narzędziami ma za zadanie dokonać powyższej oceny. Pierwszym z nich jest sama instytucja obowiązana, o której mowa w art. 2 ust. 1 TerroryzmU (ten etap procedury opisują ust. 1, 2 i 4 art. 86 TerroryzmU). Na tym etapie, z racji braku dostępu do jakichkolwiek środków „śledczych”, uzasadnione podejrzenie, o którym mowa w art. 86 ust. 1 TerroryzmU, należy rozumieć bardzo szeroko. Niemalże każde podejrzenie, o ile tylko nie pozostaje w zupełnym oderwaniu od właściwych okoliczności faktycznych, może przemawiać za przejściem na wyższy poziom procedury poprzez zawiadomienie GIIF. Ta eskalacja wiąże ze sobą skutek w postaci pozbawienia posiadacza przedmiotowych wartości majątkowych władztwa nad nimi, ale jedynie w bardzo ograniczonym zakresie temporalnym, bowiem na podstawie art. 86 ust. 4 TerroryzmU instytucja obowiązana dokonuje blokady rachunku, ale na czas w żadnym razie nie dłuższy niż 24 godziny, licząc od momentu potwierdzenia przyjęcia zawiadomienia przez GIIF.

W następnym etapie (opisanym w ust. 3 i 5–8) inicjatywę procesową przejmuje GIIF, który dysponując dużo szerszym zakresem możliwości weryfikacyjnych¹², przystępuje do oceny podejrzenia powziętego przez instytucję obowiązana. Ponieważ mamy tutaj do czynienia z wyższym poziomem procedury, dopełnienie standardu gwarancyjnego nie może już być oceniane równie liberalnie jak w przypadku poprzedniego etapu. Ustawodawca wskazuje, że do dalszego biegu procedury informacje posiadane przez GIIF muszą dawać podstawy do zawiadomienia prokuratora o podejrzeniu popełnienia przestępstwa (ust. 6 i 8). W piśmiennictwie wskazuje się, że o przestępstwie winien zawiadomić ten, kto posiada wiedzę o popełnieniu przestępstwa, chociażby była ona niesprawdzona¹³. Stopień pewności GIIF zawiadamiającego prokuraturę powinien zatem być niewątpliwie większy niż ten, który wystarcza instytucji obowiązanej do zawiadomienia GIIF. Należy zauważyć, że wzmocnienie przez GIIF podejrzenia powziętego pierwotnie przez instytucję obowiązana rodzić może skutek, o którym mowa w ust. 5, a mianowicie blokadę rachunku na okres nie dłuższy niż 96

¹² Zob. art. 12 TerroryzmU.

¹³ R.A. Stefański, S. Zabłocki, w: *Kodeks...*, s. 119.

godzin, zaś skutek ten z oczywistych względów powinien być oceniany jako surowszy niż ten z ust. 4, który dopuszcza blokadę maksymalnie na 24 godziny. Powyższe uprawnia tezę, że z wzrostem dolegliwości środka procesowego znajdującego zastosowanie wiąże się wzrost standardu gwarancyjnego, dochowania którego wymaga się od podmiotu przeprowadzającego weryfikację.

Formalnie tożsame oceny należy wysnuć na kolejnym, trzecim poziomie procedury opisanej w art. 86 TerroryzmU. Regulują ją ust. 9–11 i 13, a podmiotem odpowiedzialnym za dokonanie oceny prawdopodobieństwa związku określonych wartości majątkowych z przestępstwami z art. 299 i art. 165a k.k. jest prokurator. Cięży na nim obowiązek o większej wadze i o bardziej rygorystycznym charakterze niż te, które spoczywały na instytucji obowiązanej i GIIF, ponieważ prokurator dysponuje najszerszym spośród tych trzech podmiotów wachlarzem możliwych do podjęcia czynności weryfikacyjnych, ale również natura oceny, której ma dokonać, najbardziej przystaje do jego funkcji ustrojowych. Nie może też ująć uwadze, że potencjalnie dysponuje on większą niż GIIF ilością czasu na dokonanie swojej oceny (96 a nie 24 godziny), zatem jest naturalne, że wymagany od niego poziom uprawdopodobnienia jest zwiększony. Co równie ważne i podkreślane już na wcześniejszych etapach analizy, skutki wydania postanowienia o blokadzie rachunku przez prokuratora są bardzo istotnie dalej idące niż te wynikające z decyzji GIIF, nie mówiąc o instytucji obowiązanej. Omawiane uprawnienie prokuratora sprowadza się bowiem do możliwości postanowienia o blokadzie rachunku na okres nieprzekraczający sześciu miesięcy.

Norma rekonstruowana z treści ust. 11a omawianego przepisu przewiduje uprawnienie do przedłużenia stosowanego środka na dalszy czas oznaczony nieprzekraczający sześciu miesięcy. Wydaje się, że należy oczekiwać od prokuratora, że w ciągu pierwotnych sześciu miesięcy, na które zastosowano środek z ust. 9, informacje, które zgromadzi, jeszcze bardziej pogłębią uzasadnienie podejrzenia, że określone wartości majątkowe mają związek z przestępstwami z art. 165a i 299 k.k. W tym kontekście pewnym łącznikiem między środkami stosowanymi na podstawie procedury z art. 86 TerroryzmU a tymi stosowanymi na podstawie k.p.k. jest norma wywodzona z art. 86 ust. 13 TerroryzmU. Zgodnie z nią wstrzymanie transakcji lub blokada rachunku upada, jeżeli przed upływem czasu ich stosowania nie zostanie wydane postanowienie

o zabezpieczeniu majątkowym lub postanowienie w przedmiocie dowodów rzeczowych.

Racjonalności tak rozbudowanej, wieloetapowej procedury zmierzającej do blokady wartości majątkowych mogących mieć związek z przestępstwami prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu nie sposób zrozumieć, jeśli nie nałożyć na podmioty biorące w niej udział na poszczególnych jej etapach różnych standardów dowodowych odpowiadających różnym stopniom dolegliwości skutków decyzji, do których każdy z nich jest uprawniony. Ujmując to od strony negatywnej, za niedopuszczalne należy uznać przejście od oceny instytucji obowiązanej przez GIIF do prokuratora, opierając się na tych samych przesłankach faktycznych. Skoro instytucja obowiązana ma uprawnienie do blokowania wartości majątkowych tylko w bardzo ograniczonym zakresie, nie można od niej oczekiwać uprawdopodobniania jej podejrzeń z podobnym poziomem rygoryzmu co przykładowo od prokuratora. Jemu ustawa przyznaje kompetencje do stosowania środków ingerujących w sposób znacznie dotkliwszy w dobra w postaci praw majątkowych i swobody prowadzenia działalności gospodarczej, znajdujące się pod ochroną ustawy zasadniczej, a w szczególności przepisów art. 20, art. 21 ust. 1, art. 31 ust. 3, art. 64 Konstytucji¹⁴.

W tym przedmiocie można dostrzec pewną kolizję między dobrami znajdującymi się pod ochroną ustawy zasadniczej a celami TerroryzmuU. Realizując nakaz wykładni prokonstytucyjnej, napotkawszy w procesie wykładni prawa rozbieżności w możliwych do zaakceptowania sposobach odczytania normy prawnej (z uwzględnieniem językowej warstwy przepisu) należy wybrać ten, który najpełniej oddaje aksjologiczny kontekst wypowiedziany w Konstytucji. Tak rozumiana dyrektywa jest konsekwencją hierarchicznego usytuowania norm konstytucyjnych jako nadrzędnych w stosunku do całości systemu¹⁵. Przenosząc powyższe na grunt badanego przepisu, nie powinno budzić wątpliwości, że zaproponowana wyżej stopniująca wykładnia przepisu art. 86 TerroryzmU jest tą, która kompleksowo realizuje postulat uwzględnienia w procesie dekodowania norm prawnych perspektywy konstytucyjnej. Uwzględni ona bowiem nie tylko wynik wykładni literalnej i systemowej wewnętrznej,

¹⁴ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. nr 78, poz. 483 ze zm.

¹⁵ A. Górski, M. Królikowski, w: *Ustawa...*, s. 7.

ale zapewnia również poszanowanie dla wartości, wolności i praw wyszczególnionych przez ustrojodawcę w tekście ustawy zasadniczej, wiążąc z ich ograniczeniem odpowiednie gwarancje.

Należy więc ocenić standard dowodowy, którego dopełnienie jest konieczne do wystąpienia możliwości zastosowania przez prokuratora środka z art. 86 ust. 9 Terroryzmu, jako rygorystyczny, w szczególności bardziej rygorystyczny niż ten oczekiwany od GIIF i znacznie bardziej rygorystyczny niż ten oczekiwany od instytucji obowiązanej. Przepis art. 86 ust. 9 Terroryzmu, choć literalnie może być odczytany jako przyznający prokuratorowi daleko posuniętą swobodę w przedmiocie wydawania postanowienia o blokadzie środków, musi być rozumiany w kontekście całości regulacji (a zarazem aksjologii konstytucyjnej) i jego wykładnia w tym świetle powinna zmierzać do ograniczenia dowolności w jego stosowaniu. Szczególną uwagę należy bezsprzecznie poświęcić jego funkcji gwarancyjnej¹⁶ i realizacji przez niego podstawowych dla demokratycznego państwa prawnego zasad proporcjonalności i adekwatności.

Dopełniając przeprowadzoną wyżej analizę, warto poświęcić uwagę kwestii urzeczywistnienia powyżej nakreślonych gwarancji w praktyce procesowej. Środkiem, który ma stać na straży prawidłowego wykonywania swoich kompetencji przez urząd prokuratorski, jest kontrola sądowna¹⁷, podstawą zainicjowania której jest norma wywodzona z art. 86 ust. 9 zd. 2 Terroryzmu. Podręcznikowo kontrolę definiuje się jako porównanie stanu zastanego ze stanem postulowanym (wzorcem kontroli) i wyciągnięcie wniosków. Jej rzetelność uzależniona jest zatem od prawidłowości określenia stanu postulowanego, zaś w realiach zażaleń na postanowienia prokuratora z art. 86 ust. 9 Terroryzmu aktualizuje się niebezpieczeństwo przyjęcia nazbyt ograniczonego wzorca kontroli. W swoich ocenach orzecznictwo nie wykracza poza literalną wykładnię przepisu art. 86 ust. 9, a sam proces weryfikacji nieraz w praktyce może ograniczyć się, choć nie powinien, do sprawdzenia, czy prokurator powołał właściwą podstawę prawną. Gdy tak się dzieje, poza zakresem zainteresowania sądów pozostają nakreślone wyżej gwarancje, które choć wywiedzione pewnym bardziej wyrafinowanym modelem rozumowania

¹⁶ Zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 października 2021 r., I KZP 1/21.

¹⁷ J. Kruszyńska, w: *Ustawa...*, s. 426.

prawniczego, pełnią absolutnie fundamentalną rolę. Obecną praktykę ograniczania wzorca kontroli do językowej warstwy przepisu ocenić trzeba negatywnie z punktu widzenia wypełniania przez kontrolę sądową jej ustrojowych funkcji i w konsekwencji zapewnienia prawidłowej ochrony praw i wolności jednostki.

3. Standard uprawdopodobnienia z Kodeksu postępowania karnego

Ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu nie jest bynajmniej jedynym aktem prawnym przyznającym prokuratorowi kompetencje do pozbawiania czasowo władztwa nad rzeczą w drodze postanowienia. Modelowo takie uprawnienie urząd prokuratorski wywodzić może z k.p.k. W toku postępowania karnego pojawia się bowiem nieraz potrzeba zabezpieczenia prawidłowego jego biegu poprzez zatrzymanie określonych przedmiotów. Co do zasady mowa tu o dwóch rodzajach rzeczy: takich, które mogą stanowić dowód w sprawie (dowody rzeczowe) albo takich, które zabezpieczyć mają wykonanie kar majątkowych, środków karnych o charakterze majątkowym, przepadku lub środków kompensacyjnych albo spełnienie roszczeń o naprawienie szkody. Kodeks przyznaje określonym organom, w szczególności sądowni i prokuratorowi, kompetencję do dokonania zatrzymań rzeczy w art. 217 § 1.

Na bardziej precyzyjne odtworzenie przedmiotowej normy prawnej pozwala analiza powszechnie obowiązujących przepisów RegProk¹⁸, w szczególności przepisów § 159 i n. Określono tam między innymi katalog przedmiotów, które mogą podlegać zatrzymaniu (§ 159), jak również określono przesłanki zatwierdzenia przez prokuratora na podstawie art. 217 § 4 k.p.k. zatrzymania rzeczy dokonanego przez Policję (§ 160). Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury nie stwierdza zatem w sposób dosłowny obowiązku ciążącego na prokuratorze do dokonania jakiegokolwiek materialnej oceny rzeczy, które mogą okazać się przydatne dowodowo, jednak ponownie należy odwołać się tu do wykładni systemowej, która za tym przemawia.

¹⁸ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury, Dz.U. 2023, poz. 1115, tekst jedn. ze zm., dalej: RegProk.

Skoro na żądanie osoby, która rzecz wydała, prokurator ma na podstawie art. 217 § 4 k.p.k. obowiązek wydania postanowienia o zatwierdzeniu zatrzymania dokonanego przez Policję albo inny uprawniony organ działający we własnym zakresie, a wskazówki dotyczące kryteriów wydania takiego postanowienia są zawarte w powszechnie obowiązujących przepisach RegProk, to należy poprzez wnioskowanie *a minore ad maius* wywieść, że tym bardziej te kryteria powinny mieć odpowiednie zastosowanie do czynności prokuratora działającego jako samodzielny organ procesowy. Tymczasem zgodnie z § 160 RegProk prokurator ustala, czy dokonanie przeszukania i zatrzymania rzeczy na podstawie nakazu kierownika właściwej jednostki Policji lub legitymacji służbowej jej funkcjonariusza było uzasadnione. Wobec tego, że prokurator winien pod kątem zasadności rozpatrywać czynności procesowe podejmowane przez przykładowo Policję, to niewątpliwie te same kryteria powinien stosować przy ocenie własnych czynności. Bezspornie zatem już na gruncie RegProk należy uznać, iż to na organie procesowym ciąży obowiązek samooceny, której prawidłowość może być weryfikowana w drodze kontroli sądowej zainicjowanej na skutek zażalenia.

Odnosząc to do przepisów k.p.k., dostrzec należy, że zakres rzeczy będących potencjalnie przedmiotem zatrzymania jest ograniczony do (*verba legis*) rzeczy, które mogą stanowić dowód w sprawie lub podlegających zajęciu. Powyższe stanowi dla rekonstruującego normę prawną wskazówkę, że prokurator wykonując przyznaną mu w k.p.k. kompetencję, musi dokonać przynajmniej wstępnej oceny tego, czy określony przedmiot może lub nie może stanowić dowodu w sprawie (albo podlegać zajęciu). Nie ma tu bynajmniej mowy o ostatecznym przesądzeniu przydatności dowodowej tego przedmiotu, a jedynie o sformułowaniu przez organ procesowy początkowej oceny tego, czy może on być dowodem w sprawie¹⁹.

Już tutaj dostrzec należy pierwszą materialną gwarancję („filtr”), której oceniający zachowanie prokuratora nie może zbagatelizować. W literaturze przedmiotu zwraca się nieraz uwagę na rozdźwięk pomiędzy postulowanym przez ustawodawcę zakresem przedmiotowym stosowania określonych środków prawnych a rzeczywistym ich stosowaniem

¹⁹ M. Žak, *Zabezpieczenie...*, s. 3429.

w praktyce organów procesowych²⁰. Konstatacja ta, w połączeniu z przyznaniem w art. 236 § 1 k.p.k. prawem do wniesienia do sądu zażalenia na postanowienie prokuratora w tym przedmiocie, wyraźnie uwypukla wagę, jaką ustawodawca przyznał sądowej kontroli postanowienia prokuratora w zakresie spełnienia przez nie wymogu odniesienia się do tego, czy zatrzymana rzecz w ogóle nadaje się do wykorzystania jako dowód w sprawie zgodnie z hipotezą normy procesowej rekonstruowanej z art. 217 § 1 k.p.k.²¹

Niezależnie od powyższych uwag o charakterze wprowadzającym, wskazać trzeba, że literalne brzmienie przepisu art. 217 § 1 k.p.k. nie wskazuje na przedmiotowe ograniczenie możliwości stosowania tego środka przez prokuratora. Omówiona wyżej przesłanka do zatrzymania rzeczy (w postaci istnienia możliwości stanowienia przez nią dowodu w sprawie) powinna być jednak odczytywana z uwzględnieniem jej charakteru niewątpliwie ingerującego w prawo do posiadania rzeczy, które to stanowi część składową konstytucyjnie chronionego prawa własności.

Przesłankę zatrzymania rzeczy różni autorzy określają podobnie. Jerzy Skorupka wskazuje jako „niezbędny warunek” zatrzymania rzeczy „posiadanie przez uprawniony organ wiarygodnej informacji, że w posiadaniu konkretnej osoby oraz znanym miejscu znajduje się rzecz, która może stanowić dowód w sprawie albo podlegać zajęciu”. Uzupełnia on, że: „okoliczności stanowiące przesłankę zatrzymania rzeczy powinny wynikać z procesowo uzyskanych informacji, gdyż tylko wtedy posiadają walor wiarygodności”²². Zakres rzeczy mogących stanowić dowód w sprawie Michał Błoński i Monika Zbrojewska określają od strony negatywnej, wskazując, że: „Za rzeczy «zbędne» należy uznać tylko te, które są zbędne w ustaleniu istoty przestępstwa lub w wykryciu sprawcy albo udowodnieniu mu sprawstwa”²³. Jak zatem wynika z powyższych wypowiedzi doktryny, do obowiązków prokuratora przed wydaniem postanowienia w przedmiocie dowodów rzeczowych niewątpliwie należy zbadanie stopnia uprawdopodobnienia przydatności dowodowej rzeczy

²⁰ J. Karnat, *Blokada...*, *passim*.

²¹ Zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2022 r., I KZP 7/21.

²² J. Skorupka, w: *Kodeks...*, komentarz do art. 217 k.p.k. We fragmencie dotyczącym „wiarygodnej informacji” zob. K. Sychta, w: *Kodeks...*, komentarz do art. 217 k.p.k.

²³ M. Błoński, M. Zbrojewska, *Dowody...*

będącej przedmiotem postanowienia. Prokurator winien, dokonując tej oceny, opierać się na procesowo ustalonych okolicznościach, a zatem na tych wszystkich informacjach, które ustalił, korzystając ze swoich kompetencji operacyjnych.

Powyższe wypowiedzi doktryny – prawidłowe co do istoty – nie pozwalają na przesądzenie w sposób jednoznaczny, zatrzymanie jakich rzeczy będzie mogło być uznane za spełniające przesłankę uprawdopodobnienia ich przydatności dowodowej. Istotna w tym miejscu będzie rola sądu, który na skutek zażalenia oceni *ad casum*, czy prokurator należycie uprawdopodobnił przydatność dowodową zajętej rzeczy; ciężar udowodnienia tego faktu spoczywać będzie rzecz jasna na prokuratorze.

Każda forma naruszenia powyższych reguł postępowania dowodowego, chociażby poprzez zatrzymanie rzeczy bez należytego uprawdopodobnienia jej przydatności procesowej, jest jako czynność procesowa dokonana poza zakresem wynikających z upoważnienia konkretnych kompetencji niedozwolona i *eo ipso* niedopuszczalna²⁴. To, że zażalenie na postanowienie w przedmiocie dowodów rzeczowych może w praktyce być jedynym środkiem odwoławczym przysługującym temu, czyje prawa zostały naruszone, nie może przeczyć konstatacji, że naruszenie przez organ procesowy zasady praworządności (zasady legalności w ujęciu formalnym) poprzez uchybienie gwarancyjnym standardom wymaganym na gruncie norm karnoprosesowych jest odejściem od „najistotniejszej zasady procesu karnego, metazasady, której podporządkowane są wszystkie pozostałe”²⁵. Nieskuteczność przyznanych ustawowo gwarancji poszanowania tych zasad nie umniejsza bynajmniej w jakimkolwiek stopniu ich wagi z punktu widzenia postępowania karnego w demokratycznym państwie prawnym.

Wymóg braku dowolności w działaniu prokuratora przy wydawaniu postanowienia w przedmiocie dowodów rzeczowych jest oczywisty. Nie ulega wątpliwości, że choć organ procesowy korzysta w tym zakresie ze znacznej swobody, to jednak nie może on zaniechać baczenia na ramy nakładane na niego przez normy dekodowane z ustawy karnoprosesowej. W szczególności organ taki przed wydaniem postanowienia

²⁴ K. Woźniewski, *Zasada...*, s. 395. Zob. również J. Skorupka, *Prawidłowość...*, przywołane w przypisie 8. orzecznictwo.

²⁵ J. Skorupka, *Prawidłowość...*, s. 7.

powinien zbadać, czy przydatność dowodowa zatrzymywanych rzeczy ma wymiar rzeczowy. Nie może on chociażby stosować postanowienia w przedmiocie dowodów rzeczowych jako łatwo dostępnej alternatywy dla postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym. Ocena, o której mowa wyżej, nie powinna ostatecznie przesądzać o przydatności dowodowej zatrzymanej rzeczy, ale powinna ją co najmniej uprawdopodobniać. Prawidłowość owego uprawdopodobnienia, a więc i w ogólności zasadność przeprowadzenia czynności dowodowej może być oceniana w drodze sądowej kontroli zainicjowanej na skutek wniesienia odpowiedniego środka odwoławczego, z uwzględnieniem naczelnych zasad procesu karnego, a w szczególności pierwszorzędnej zasady legalności działania organów procesowych.

4. Problem dalszego zatrzymania wartości majątkowych zapisanych na rachunku bankowym

Przepis art. 86 ust. 13 Terroryzmu stanowi swoistą formę normatywno-procesowego połączenia środków pozbawiających władztwa nad rzeczami wywodzonych z Terroryzmu z tymi, które podstawę prawną odnajdują w ustawie karnoprocesowej. Wywodzić możemy z niego jedynie tyle, że środek z art. 86 ust. 11 Terroryzmu nie może trwać ponad czas, na który został zastosowany, chyba że zostanie wydane odpowiednie postanowienie prokuratora w przedmiocie dowodów rzeczowych lub zabezpieczenia majątkowego. Te dwa typy orzeczeń, których skutkiem może być płynne kontynuowanie pozbawienia władztwa nad określonymi wartościami majątkowymi, podlegają reżimowi k.p.k.

Pośród zasadniczych różnic między tymi dwoma wskazanymi w tekście ustawy rodzajami orzeczeń uwagę w kontekście niniejszych rozważań przykuwa moment w toku procesu, w którym mogą one zapisać. Postanowienie w przedmiocie zabezpieczenia majątkowego wymaga bowiem wejścia postępowania w fazę *ad personam*, tymczasem do wydania postanowienia o dowodach rzeczowych wystarcza proces w fazie *in rem*. Przez wzgląd na powyższe, z punktu widzenia organu procesowego mającego na celu przedłużenie trwania skutku w postaci blokady wartości majątkowych, zdecydowanie mniej wymagającym procesowo jest zatrzymanie rzeczy w drodze postanowienia o dowodach rzeczowych. Jako podstawa prawna takiej czynności jawią się przepisy

art. 217 i n. k.p.k.²⁶, co ma kluczowe znaczenie w kontekście kształtowania gwarancji podmiotu dotkniętego postanowieniem w przedmiocie dowodów rzeczowych. Oznacza to, że do komentowanego postanowienia znajdują zastosowanie wszystkie wnioski wyciągane na gruncie doktryny prawa karnego procesowego, w szczególności te dotyczące postanowień w przedmiocie dowodów rzeczowych i zakresu znaczeniowego pojęcia „dowód rzeczowy”. To ostatnie skutkuje wątpliwościami o charakterze niezwykle doniosłym, ponieważ jak już sygnalizowano, znaczna część obrotu gospodarczego, który jest polem dla prania pieniędzy i finansowania terroryzmu, obywa się poprzez pieniądź bankowy. Istotnym jest więc pytanie, czy środki zgromadzone na rachunku bankowym, które na gruncie *TerroryzmU* niewątpliwie mogą zostać zablokowane, nadają się na przedmiot dalszej blokady w drodze postanowienia o dowodach rzeczowych. Problem ma niezwykle znaczenie praktyczne, na co ustawodawca zareagował, nowelizując brzmienie istotnych dla jego rozwiązania przepisów. Z pewnej perspektywy czasowej wydaje się możliwa ocena adekwatności tych zmian.

Najpoważniejsza w skutkach okazała się nowelizacja zmieniająca k.p.k., jak również *TerroryzmU* z dniem 12 stycznia 2022 r.²⁷ Do ustawy karnoprosesowej dodano wtedy przepis art. 236b, który stanowi w § 1, że rzeczą lub przedmiotem w rozumieniu przepisów niniejszego rozdziału są również środki na rachunku; a w § 2, że postanowienie w przedmiocie dowodów rzeczowych może dotyczyć środków na rachunku, jeżeli zostały zatrzymane jako dowód w sprawie.

Przed zmianą prawa ugruntowany i prawidłowy był pogląd dokładnie odwrotny, jakoby stan środków zapisanych na rachunku bankowym nie mógł być uznany za dowód rzeczowy. Mocnych argumentów za tą tezę dostarczyły jednoznaczne i przekonujące judykaty Sądu Najwyższego²⁸. Słusznie dostrzeżono, że środki zapisane na rachunku bankowym „nie istnieją jako rzecz”²⁹. Funkcjonują wyłącznie w systemie informatycz-

²⁶ Zob. A. Kiełtyka, *Zatrzymanie...*

²⁷ Ustawa z dnia 17 grudnia 2021 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z powołaniem Centralnego Biura Zwalczenia Cyberprzestępczości, Dz.U. poz. 2447 ze zm.

²⁸ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 października 2021 r., I KZP 1/21 oraz uchwała Sądu Najwyższego z dnia 9 listopada 2021 r., I KZP 3/21.

²⁹ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 października 2021 r., I KZP 1/21. Stanowisko to powielane jest również na gruncie norm wywodzonych z przepisów prawa cywilnego

nym i jako takie w ogóle nie mają cech dowodu na gruncie procedury karnej. Takiemu zapisowi brak jest materialno-ontycznej istoty, której wymaga się od określonej rzeczy, by *ab initio* nadawała się na przedmiot postanowienia o dowodzie rzeczowym. Ryszard Andrzej Stefański zwracał w tym kontekście uwagę, że środki pieniężne zgromadzone na rachunku bankowym w ogóle „nie stanowią żadnego dowodu, a tym bardziej nie mają charakteru rzeczowego, co wynika *explicite* z definicji rachunku bankowego”³⁰.

Wątpliwości co do prawidłowości zastosowania przepisów o dowodach rzeczowych w stosunku do stanu środków zapisanych na rachunku zdają się mieć charakter ogólny. Proponowany przez ustawodawcę tryb zatrzymania przedmiotu dowodu rzeczowego nie przystaje bowiem zupełnie do pieniądza bankowego. Zestawienie treści normatywnej przepisu art. 228 k.p.k. z sytuacją, w której zostałby on zastosowany do zatrzymania środków znajdujących się na rachunku, ukazuje jego nieadekwatność, bowiem gdy przedmiotem postanowienia w sprawie dowodów rzeczowych ma być stan środków pieniężnych zapisanych na rachunku bankowym, nie sposób ich (*verba legis*) „zabrać” ani „oddać na przechowanie”. Wynika to z materialnej natury tego, czym jest zapis środków na rachunku, co po wtóre tylko wzmacnia tezę o niedopuszczalności uznania środków na rachunku za dowód rzeczowy.

Abstrahując od trafnych argumentów odwołujących się do materialnej natury rzeczy, której to materialny byt konieczny jest do uznania określonych przedmiotów za dowód rzeczowy, doktryna prawnicza zauważyła obecną w praktyce prokuratorskiej tendencję do uznawania zapisów rachunków za dowody rzeczowe z przyczyn natury praktycznej, co stanowczo krytykowano jako „niedopuszczalny przejaw obejścia prawa”³¹. Zwracano uwagę, że choć brak jest jakichkolwiek wątpliwości prawnych co do możliwości wydania w stosunku do pieniędzy zgromadzonych na rachunku bankowym postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia majątkowego, to jednak takie postanowienie wymaga „przekształcenia się postępowania prowadzonego w sprawie (*in rem*)

oraz administracyjnego (zob. np. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 26 listopada 2010 r., II FSK 1301/09, którym podkreślono, że pieniądz bankowy nie istnieje jako rzecz, brakuje w nim bowiem fizycznych cech banknotów i bilonu).

³⁰ R.A. Stefański, *Przegląd...*, s. 90.

³¹ J. Karnat, *Blokada...*, *passim*.

w fazę skierowaną przeciwko konkretnej osobie (*ad personam*)³², tymczasem wydanie postanowienia w przedmiocie dowodów rzeczowych nie napotyka tej przeszkody. Prokurator nie ma jednakże dowolności w wyborze środka procesowego, który zastosuje w określonej sytuacji, w szczególności, że postanowienie o dowodach rzeczowych i postanowienie o zabezpieczeniu majątkowym co do zasady nie są równoważne. Te dwa różne środki mają bowiem osobne, właściwe im funkcje i wiążą się z odmiennymi skutkami, z którymi w parze idą różne odpowiedzialności gwarancyjne procesowe, konieczne z punktu widzenia poszanowania praw osób nimi dotkniętymi. Opisaną wyżej praktykę można ocenić jako w istocie zmierzającą do wydania postanowienia o skutkach zabezpieczenia majątkowego, jednak przy gwarancjach właściwych postanowieniu w przedmiocie dowodów rzeczowych. Innymi słowy, celem takiego działania jest postanowienie o quasi-zabezpieczeniu majątkowym w postępowaniu znajdującym się w fazie *in rem*, co – podkreślając to raz jeszcze – należy ocenić krytycznie³³.

Dostępność innej, bardziej odpowiedniej i niebudzącej najmniejszych wątpliwości co do zgodności z prawem możliwości postąpienia prokuratora (zabezpieczenie majątkowe) w połączeniu z brakiem materialnego substratu zapisu na rachunku bankowym skłaniało w poprzednim stanie prawnym do przychylenia się do tezy o niedopuszczalności podjęcia przez prokuratora postanowienia o uznaniu stanu środków zgromadzonych na rachunku bankowym za dowód rzeczowy.

Pojawiały się w piśmiennictwie głosy wyrażane przez przedstawicieli prokuratury, które opowiadały się za rozszerzającym rozumieniem terminu „dowód rzeczowy” i za dopuszczalnością uznania środków zapisanych na rachunku za takowy³⁴. Autorzy głoszący powyższy pogląd zwracali uwagę na konieczność skutecznej walki z przestępczością, mniejszą zaś wagę przykładali do funkcji gwarancyjnej i samych gwarancji procesowych. Trafnego podsumowania stanowisk w tym przedmiocie dokonał Jacek Izydorczyk, który słusznie dostrzegł, że mamy raczej do czynienia „nie z problemem (sporem) natury prawnej i interpretacyjnej, ale sporem *stricte* natury aksjologicznej”³⁵.

³² J. Karnat, *Blokada...*, *passim*.

³³ J. Kruszyńska, w: *Ustawa...*, s. 428.

³⁴ Zob. M. Kurowski, *Glosa...*, *passim*, jak również J. Duży, *Glosa...*, *passim*.

³⁵ J. Izydorczyk, *Obowiązek...*, *passim*.

Przytoczone stanowiska nie znajdowały przed 12 stycznia 2022 r. zadowalającego oparcia w powszechnie obowiązujących przepisach prawa, a jednocześnie ich autorzy nie udzielali przekonującej odpowiedzi na pytanie o spójność możliwości uznania pieniądza bankowego za dowód rzeczowy z innymi regulacjami kodeksowymi w tej materii. Jednakże interwencja ustawodawcy i wejście w życie wspomnianego przepisu art. 236b k.p.k. nie daje się pominąć w procesie analizy zakresu uprawnień prokuratora do wydania postanowienia o pozbawieniu posiadacza władztwa nad środkami zgromadzonymi na rachunku. Ucina ono spekulacje i wątpliwości zgłaszane w tym przedmiocie przez doktrynę i judykaturę, które znalazły wyraz w przytoczonym już orzecznictwie Sądu Najwyższego³⁶. Z asercją zacytować należy pogląd, zgodnie z którym „o ile uznać, że takowe istniały, zostały usunięte przeszkody, które sprzeciwiały się uznaniu środków zgromadzonych na rachunku bankowym za dowód rzeczowy, mogący być przedmiotem postanowienia, o którym mowa w art. 86 ust. 13 *in fine* ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu”³⁷.

Wszystkie poprzedzające zastrzeżenia i rozważania zostały przez ustawodawcę jednocześnie potwierdzone jako uzasadnione, jak i ucięte. Choć wątpliwości dotyczące spójności tej regulacji z pozostałymi przepisami odpowiedniego rozdziału k.p.k. pozostają po znowelizowaniu Kodeksu aktualne, to jednak zmiana prawa i wprowadzenie przepisu o tak jednobrzmiącym brzmieniu nie pozostawia złudzeń, że od dnia ich wejścia w życie prokurator może za dowód rzeczowy uznać środki na rachunku bankowym.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego dostrzeżono, że ta zmiana „redukuje (...) gwarancyjną funkcję przepisu art. 86 ust. 13 *in fine* [TerroryzmU – M.K, J.O.]”³⁸, więc tym mocniej należy podkreślić, że podobny skutek miało wprowadzenie do TerroryzmU przepisu art. 86 ust. 11a, który efektywnie przyznał prokuratorowi prawo do stosowania określonego tam środka nie przez 6 miesięcy, a przez rok. Za Sądem Najwyższym

trzeba podkreślić wagę sądowej kontroli postanowienia prokuratora, tym razem przewidzianej w art. 236 § 1 k.p.k. kontroli postanowienia w przedmiocie dowodów

³⁶ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 października 2021 r., I KZP 1/21 oraz uchwała Sądu Najwyższego z dnia 9 listopada 2021 r., I KZP 3/21.

³⁷ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2022 r., I KZP 7/21.

³⁸ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2022 r., I KZP 7/21.

rzeczowych. Niewątpliwie skarżący ma prawo oczekiwać, by w ramach tej kontroli, w przypadku gdy będzie chodziło o środki na rachunku, ale też zatrzymane w postaci materialnej (pieniędzy), sąd wnikliwie rozważył, czy rzeczywiście chodzi o pozostawienie w dyspozycji organu ścigania „rzeczy mogącej stanowić dowód w sprawie” (art. 217 § 1 k.p.k.), czy też raczej o niedopuszczalne w tym trybie li tylko uniemożliwienie posiadaczowi rachunku swobodnego dysponowania środkami, które dopiero w przyszłości mogą stać się przedmiotem zabezpieczenia majątkowego³⁹.

Po tak poprowadzonym wywodzie nie dziwi, że podsumuje go negatywna ocena komentowanych zmian. Samo ich wprowadzenie nie odpowiedziało na zastrzeżenia, które omówiono wyżej. Niewątpliwie wpłynęło jednak na kształt relewantnej normy prawa procesowego i musi być uwzględniane przy rekonstruowaniu zakresu uprawnień odpowiednich organów. Osłabienie gwarancyjnych aspektów procedury karnej w tym przedmiocie wydaje się być skutkiem ewolucji w rozłożeniu akcentów przez ustawodawcę. Uwidacznia też spór wartości, który toczony jest przy okazji reform postępowania karnego.

5. Podsumowanie

Ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu przyznaje prokuratorowi bardzo mocne środki, które stosować może przy stosunkowo ograniczonych, literalnie wskazanych gwarancjach. Prawidłowe odczytanie zakresu normy kompetencyjnej wywodzonej z art. 86 ust. 9 TerroryzmU wymaga szerszego spojrzenia na całą procedurę blokowania rachunków, co pozwala określić właściwy standard uprawdopodobnienia przestępnego związku zatrzymanych wartości majątkowych, którego dopełnienie spoczywa na prokuratorze. Taki sposób wykładni, który opiera się na stopniowaniu poziomów uprawdopodobnienia wymaganych od różnych podmiotów wymienionych w art. 86 TerroryzmU, odpowiada nakazowi wykładni prokonstytucyjnej, ponieważ pozwala na odpowiednią ochronę praw gwarantowanych ustawą zasadniczą. Z punktu widzenia proceduralnego zapewnienie stosowania prawa w sposób, jaki proponują autorzy, leży oczywiście w powinnościach prokuratora, ale i ostatecznie sądu sprawującego kontrolę, której rzetelności zagraża przyjmowanie nazbyt ograniczonego, zawężonego do językowej warstwy przepisu, wzorca kontroli.

³⁹ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2022 r., I KZP 7/21.

Ze swej strony ustawa karnoprosowa również stanowi podstawę prawną orzeczeń, których skutkiem może być pozbawienie władztwa nad rzeczą. Jednym z nich jest postanowienie w przedmiocie dowodów rzeczowych. Tu również, po starannie przeprowadzonej wykładni, jasny staje się brak dowolności w działaniach prokuratora, mimo względnie szerokiej swobody, na którą wskazuje literalna wykładnia odpowiednich przepisów. Na urządzie prokuratorskim ciąży obowiązek weryfikacji, czy rzecz, która miałaby być zatrzymana, w ogóle posiada przymioty niezbędne do stania się przedmiotem takiego postanowienia. Co więcej, postanowienie to musi być wydane w celu, który przewiduje ustawa; nadużyciem procesowym byłoby zatrzymanie rzeczy postanowieniem w przedmiocie dowodów rzeczowych w sytuacji, w której jej przydatność dowodowa byłaby nie wyższa niż znikoma.

W nakreślonym kontekście szczególnie ciekawa jest kwestia zatrzymania w drodze postanowienia o dowodach rzeczowych środków zapisanych na rachunku bankowym. Stan prawny istotny w tej kwestii uległ zmianie, a przed nowelizacją przepisów ugruntowany i afirmowany przez orzecznictwo Sądu Najwyższego był pogląd, jakoby stan środków zapisanych na rachunku bankowym pozbawiony był materialno-ontycznej istoty, która jest konieczna do zatrzymania rzeczy na podstawie postanowienia w przedmiocie o dowodach rzeczowych. Podnoszono, że taki zapis nie istnieje jako rzecz, a także, że wykładnia odwrotna stałaby w kontrze do wielu przepisów k.p.k. i jako taka wprowadzałaby istotną niespójność. Co więcej, konieczne jest dostrzeżenie istnienia innego, bardziej adekwatnego środka, który oddano do dyspozycji prokuratora – postanowienia w przedmiocie zabezpieczenia majątkowego. Ponieważ jego stosowanie wymaga przejścia postępowania w fazę *ad personam*, postanowienie o dowodach rzeczowych, które nazbyt zbliża się w swojej istocie do zabezpieczenia majątkowego, ocenić należy jako kategorycznie niedopuszczalne. Te stanowcze oceny uzupełnić trzeba jednak dostrzeżeniem, że – o ile prawidłowe co do istoty – wątpliwości w tym temacie rozwiązano działalnością prawodawczą. Zmiana przepisów tylko wzmocniła rolę kontroli sądowej jako ustrojowo koniecznego narzędzia ochrony praw podstawowych w demokratycznym państwie prawnym.

Summary

The aim of the article is to examine the scope of procedural measures that can be used by the Prosecutor's Office to seize property suspected of being related to the crimes of money laundering and terrorism financing. The text refers to the provisions that allow for the seizure of property by means of a decision on material evidence in accordance with the Polish Code of Criminal Procedure and the Act of March 1st, 2018, on Counteracting Money Laundering and Financing of Terrorism (CFT/AML Act). The authors focused on the required evidentiary standard for prosecutors to establish a connection between assets and the indicated crimes, proposing a graduated interpretation of the CFT/AML Act. Special attention is also given to the practically important issue of the possibility of retaining funds collected in a bank account on the basis of a decision on material evidence. The analysis also takes into account how the admissibility of the aforementioned measures has evolved as a result of legislative intervention, and the entire considerations concludes with an assessment of these changes.

Keywords

money laundering, procedural guarantees, account blocking, prosecutor, material evidence, pro-constitutional interpretation of statutes

Bibliography

- Błoński M., Zbrojewska M., *Dowody i postępowanie dowodowe w procesie karnym. Komentarz praktyczny z orzecnictwem. Wzory pism procesowych*, Warszawa 2021.
- Duży J., *Glosa do uchwały SN z dnia 13 października 2021 r., I KZP 1/21*, „Prokuratura i Prawo” 2022, nr 4.
- Dygaszewicz K., w: *Prawo obrotu pieniężnego. Komentarz*, red. A. Mikos-Sitek, A. Nowak-Far, P. Zapadka, Warszawa 2023.
- Górski A., Królikowski M., w: *Ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu*, red. M. Dyl, M. Królikowski, Warszawa 2021.
- Izydorzycyk J., *Obowiązek ścisłego i gwarancyjnego interpretowania przepisów Prawa bankowego oraz ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu – glosa do uchwały Sądu Najwyższego z 13.10.2021 r., I KZP 1/21*, „Glosa” 2022, nr 4.
- Karnat J., *Blokada środków na rachunku bankowym w związku z podejrzeniem wykorzystania działalności banku do gromadzenia środków związanych z przestępstwem innym niż pranie pieniędzy albo finansowanie terroryzmu w praktyce prokuratorskiej*, „Prokuratura i Prawo” 2016, nr 6.
- Kiełtyka A., *Zatrzymanie rzeczy i korespondencji*, w: *Prawo karne procesowe dla sędziów, prokuratorów, obrońców i pełnomocników*, red. M. Olęzałek, Warszawa 2024.
- Kruszyńska J., w: *Ustawa o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu*, red. M. Dyl, M. Królikowski, Warszawa 2021.
- Kurowski M., *Glosa do uchwały SN z dnia 13 października 2021 r., I KZP 1/21*, „Prokuratura i Prawo” 2022, nr 2.

Gwarancyjne aspekty procesowych środków pozbawiających władztwa...

- Otto A., w: *Przeciwdziałanie praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. Komentarz*, red. M. Nowakowski, Warszawa 2023.
- Skorupka J., *Prawidłowość i proporcjonalność jako kryteria oceny czynności dowodowych*, „Palestra” 2019, nr 6.
- Skorupka J., w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2023.
- Snitko-Pleszko M., *Blokada rachunków bankowych na podstawie art. 86 ust. 9, art. 86 ust. 11a oraz art. 86 ust. 13 ustawy z 1.3.2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu – zagadnienia wybrane*, „Monitor Prawniczy” 2023, nr 2.
- Stefański R.A., *Przegląd uchwał izby karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2021 rok*, „Ius Novum” 2022, nr 4.
- Stefański R.A., Zabłocki S., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 297-424*, t. III, red. R.A. Stefański, S. Zabłocki, Warszawa 2021.
- Sychta K., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Zagrodnik, Warszawa 2023.
- Woźniewski K., *Zasada praworządności w procesie karnym*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2010, nr 14.
- Zawłocki R., w: *Kodeks karny - część szczególna*, t. II, red. A. Wąsek, Warszawa 2005.
- Żak M., *Zabezpieczenie i utrwalenie dowodów*, w: *System Prawa Karnego Procesowego. Tom VIII, cz. 3. Dowody*, red. J. Skorupka, Warszawa 2019.